

práce Karin Hausenové či Ute Frevertové¹¹ se staly takřka klasikou. Oproti jiným oblastem měl německý feminismus i ta specifika, že se velice zajímal zejména o éru světových válek a proměnu německého politického života po roce 1945 i ve vztahu k roli ženy a matky.¹²

V anglosaském světě a poté i v některých evropských zemích se od počátku 70. let objevovaly také první kurzy věnované ženám v historii a historiografii; ženská problematika pronikla i do některých prestižních evropských časopisů, zejména levicového směřování. V Itálii, kde existovala větší pluralita univerzit a byla velká variabilita i uvnitř samotné historiografie (i v rámci historiografického marxismu existovalo současně několik verzí od marxismu-leninismu po Gramscioho kulturalismus) se zájem o problematiku „žen“ projevil zjevně nejprve v rámci mikrohistorie a studia privátní sféry; otevřely se jí zejména levicové *Quaderni storici*, kde našla útočiště skupina italských badatelek převážně formovaných v anglosaském světě.¹³

Women's history tohoto období se tedy v první řadě snažila o zdůraznění role žen jako historických aktérů, požadovala verbalizaci jejich zkušenosti, která se měla stát základem historického vysvětlení a pro niž bylo třeba nalézt místo mimo normativní, preskriptivní nároky. Vycházela z feminismu a často s ním sdílela i politický program či touhu po sociální změně; současně však užívala postupy charakteristické pro klasické sociální dějiny.

Již od poloviny 70. let se nicméně projevovала reakce na tuto převážně empiricky a sociálněhistoricky pojatou *women's history*; kritika pak zesílila zejména v průběhu následujícího desetiletí. Byla nejen projevem skepse vůči nedostačujícím metodologickým nástrojům a pojmům, které „dějiny ženy“ používaly, ale i projevem krize či rozčarování z modelů a nástrojů, které dosud nabízel především marxismus, z jehož pojmových kategorií a konceptů *women's history* čerpala hojnou měrou (připomeňme, že například v Británii klasická díla věnovaná problematice ženské práce či oddělených sfér byla artikulována slovníkem třídního boje). Přesto některé autorky, především Sally Alexander, vytýkaly marxismu mimo jiné absenci genderové

diferencovaného subjektu v marxismu a obracely se k psychoanalýze.¹⁴ Problematizaci ženské (ale později i mužské) identity tak dovršila právě i četba psychoanalytických děl prostřednictvím Jacqua Lacana: právě Lacanova díla čtená skrze de Saussurovu lingvistiku ve smyslu způsobů, jakými jazyk konstruuje významy, přenesla zájem na způsob utváření (ženské) subjektivity prostřednictvím jazyka, na proces permanentně nedokončený – a tím zproblematizovala status ženské subjektivity i její zdánlivé „danosti“.¹⁵

Tím došlo samozřejmě i ke zpochybnění samotného pojmu „žena“/ „ženy“ jako kategorie: autorky jako Denise Rileyová upozorňovaly na to, že jde o proměnlivou kolektivitu, která nabývá významu pouze v určitém historickém a kulturním kontextu – a to většinou ve vztahu k jiným kategoriím, které se také proměňují;¹⁶ že ženská identita tedy není něco, co mají nutně společného všechny ženy obecně a napříč kulturami a věkem (do této diskuse přispěly zejména historičky ne-bílé pleti). Separované studium údajné „ženské“ subkultury tak nutně sugeruje představu skutečně „oddělených“ sfér, jakési „rezervace“ na okraji sociálního prostoru a utvrzuje se tím jen představa jakýchsi „přirozených“ identit ženy a muže. Joan Scottová zdůrazňovala, že pokud nemají být ženská studia jen jedním z mnoha příkladů partikulární historie, která se utopí v pouhém pozitivistickém a empirickém vršení „nových“ faktů o „ženách“, musejí být schopny přispět k obecným dějinám, být schopny zformulovat vlastní analytické nástroje a pojmové kategorie použitelné pro historiografii.

Francouzská „Nová historie“ 70.–80. let nebyla o nic méně skeptická. Důvod tkvěl i v tom, že si nárokovala snahu pochopení dějin v jejich celistvosti, onu „histoire totale“, a obávala se parcelace historikova terénu na sektory, na parciální, ba marginální témata na základě etnických, sociálních či genderových kritérií. Požadavek specifických, exkluzivních studií, která si dělají nárok na autonomní předmět, je problémem – a stává se zajímavým jen tehdy, když slibuje obnovení celé disciplíny, modifikaci celých perspektiv. Francouzský historik historiografie Christian Delacroix byl přesvědčen, že

¹¹ Uveďme alespoň práce Karin HAUSEN, *Frauengeschichte-Geschlechtergeschichte*, Frankfurt am Main–New York 1992, či Ute FREVERT, *Bürgerinnen und Bürger: Geschlechterverhältnisse im 19. Jahrhundert*, Göttingen 1988.

¹² K tomuto viz zejména úvodní studie Lynn ABRAMS – Elizabeth HARVEY, *Introduction: Gender and Gender Relations in German History*, in: Lynn Abrams – Elizabeth Harvey (edd.), *Gender Relations in German History. Power, Agency and Experience from the 16th to the 20th Century*, Durham 1997, s. 3–36.

¹³ Edward MUIR – Guido RUGGIERO, *Sex and Gender in Historical Perspectives. Srelections from Quaderni Storici*, Baltimore–London 1990, zejm. s. VIII.

¹⁴ Sally ALEXANDER, *Feminist History*, in: *History Workshop Journal* 32, Autumn 1991; TÁŽ, *Women, Class and Sexual Difference in the 1830's and 1840's: Some Reflections on Writing of a Feminist History*, in: *History Workshop Journal* No 17, Spring 1984, s. 132–133.

¹⁵ K feminismu a psychoanalýze zejména Juliett MITCHELL, *Psychoanalysis and Feminism*, London 1975; TÁŽ, *Femine Sexuality*, London 1982; Juliett MITCHELL – Jacqueline ROSE, *Feminine sexuality and the Ecole freudienne*, London 1982.

¹⁶ Denise RILEY, *Does Sex Have a History?* In: Joan Wallach Scott (ed.), *Feminism and History*, Oxford–New York 1996, 1997, s. 17–33, zde cit. s. 19.